

ORTA ÇAĞ'DA PAPA-İMPARATOR ÇATIŞMASINA BİR ÖRNEK: IV. LUDWIG VE XXII. JOHANNES

Seda ÖZMEN^{1*}

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

*sadaozmen@hotmail.com

+ORCID: 0000-0002-9235-4476

Öz-1314 yılında boşalan imparatorluk tahtı için Alman seçmenlerin çoğunluğu tarafından kral seçilen Bavyera Dükü Ludwig, papalık makamının onayını beklemezsizin Aachen'de Kutsal Roma-Germen (Alman) İmparatoru tacını takmıştır. Bu durum karşısında Papa XXII. Johannes, Ludwig'i imparatorluk iddiasından vazgeçmesi konusunda uyarılmış, onun bu uyarıyı dikkate almaması üzerine de onu aforoz etmiştir. Ludwig'in buna cevabı ise geri adım atmak yerine İtalya'ya sefer düzenlemek ve burada imparatorluk iktidarını hâkim kılmaya çalışmak olmuştur. Ayrıca Ludwig çıkardığı yasalarla imparatorluğun papanın onayına değil seçime dayandığını ilan ederek papalığın dünyevi alana müdahalesini yok etmeye çalışmıştır. Makale, Orta Çağ'da papa-impator çatışmasına örnek teşkil eden Kutsal Roma-Germen İmparatoru IV. Ludwig ve Papa XXII. Johannes'in iktidar mücadelesini, sebepleri ve sonuçlarıyla birlikte ele almaya, dönemin kaynakları ve modern çalışmaların ışığında bu mücadelenin tüm yönlerine ışık tutmaya çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler– IV. Ludwig, Papa XXII. Johannes, Licet iuris, Fidem catholicam.

A SAMPLE OF POPE-EMPEROR CONFLICT IN THE MIDDLE AGES: LUDWIG IV AND POPE JOHN XXII

Abstract- Ludwig, Duke of Bavaria, who was elected as the king by the majority of German electors for the vacant imperial throne in 1314, was crowned Holy Roman German Emperor in Aachen without waiting for the approval of the papal office. In the face of this situation, Pope Johannes XXII warned Ludwig to give up his imperial claim and excommunicated him after he ignored this warning. Ludwig's answer to this was to organize an expedition to Italy instead of stepping back, and to try to dominate the imperial power there. In addition, Ludwig tried to eliminate the intervention of the papacy in the worldly sphere by declaring that the empire was based on elections, not the approval of the pope, with the laws he enacted. The article tried to deal with the power struggle of the Holy Roman German Emperor Ludwig IV and Pope Johannes XXII, who set a sample for the pope-emperor conflict in the middle ages, together with its causes and consequences, and tried to shed light on all aspects of this struggle in the light of the sources of the period and modern studies.

Keywords – Ludwig IV, Pope John XXII, Licet iuris, Fidem catholicam.

GİRİŞ

Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından Papa Stephen'in 754 yılında Frank Kralı III. Pepin'e taç giydirmesiyle başlayan ve 800 yılının Noel Günü Papa III. Leo'nun Şarلمان'a (Charlemagne) Roma İmparatoru tacını takmasıyla güçlenen Frank-Papalık ittifakı kiliseye siyasi bir hamî kazandırmanın ötesinde imparatoru kiliseye tabi bir güç haline getirmiştir (Serdar, 2021: 216-217). Böylece kilise, tamamen imparatorun kontrolünde olan Doğu Roma İmparatorluğu'nun aksine "iki kılıç kuramı"nda¹ olduğu gibi hem dini hem de dünyevi alanın tek hâkimi durumuna gelmiştir (Ağaoğulları-Köker, 1998: 152-154). On birinci asra gelindiğinde kilisenin dünyevi alandaki hâkimiyetine müdahaleler başlamış, imparator ve papa sık sık karşı karşıya gelmiştir. Kutsal Roma-Germen (Alman) imparatorlarının papa seçimine karışmasıyla başlayan ve zaman zaman alevlenen bu çatışmalarda Papalar genellikle aforoz silahını kullanırken, imparatorlar da askeri güç kullanımının yanı sıra kendi papalarını seçme yoluna giderek birden fazla papanın ortaya çıkmasına yol açmışlardır (Serdar, 2018: 201-202). Orta Çağ'da Papa-imparator çatışması denildiğinde akla ilk olarak Kutsal Roma-Germen İmparatoru IV. Heinrich ve Papa VII. Gregorius arasında cereyan eden ve "atama tartışması" olarak da bilinen olaylar gelmektedir. Çatışma İmparator IV. Heinrich'in selefleri gibi papa azli ve tayini de dahil olmak üzere kilise yönetimine müdahale isteğine Papa VII. Gregorius'un *Dictatus Papae* (Papanın Emirleri, Papa Kararnameleri) olarak bilinen 27 maddelik bildiri ile cevap vermesiyle başlamıştır. Bu bildiriyle Papa VII. Gregorius gücünü tanrıdan alan bir otorite olarak papanın; piskopos atamaları başta olmak üzere gerekli gördüğünde konsil toplama, din adamı yahut prensleri aforoz etme, imparatorluk nişanı takma ve hatta imparatorları azletme yetkisine sahip olduğunu net olarak ifade etmiştir (Çoban, 2009: 377-378). IV. Heinrich'in bu bildiriye ciddiye almaksızın imparatorluk bölgesindeki birkaç şehre piskopos ataması papanın imparatoru aforoz etmesini kaçınılmaz hale getirmiştir. Aforoz neticesinde askeri güce başvuran IV. Heinrich krallığındaki prenslerin muhalefetiyle karşılaşınca papa karşısında geri adım atmak zorunda kalmış ve Papa VII. Gregorius'un ikametgâhı olan İtalya-Canossa'ya giderek ona karşı pişmanlığını dile getirmiştir. Bu görüşmeye rağmen ikisi arasındaki mücadele tamamen son bulmamış, kilise ve imparatorluk arasında uzlaşma 1122'de Papa II. Callixtus ile İmparator V. Heinrich arasında gerçekleşen Worms Konkordatosu ile sağlanabilmiştir (Durmaz, 2011: 111). Alman imparatorları ile papalar arasındaki çatışmalar Worms Konkordatosu sonrasında da devam etmiş olup, bunlardan biri de Papa III. Alexander ile Kutsal Roma-Germen İmparatoru I. Friedrich Barbarossa arasında gerçekleşmiştir. İmparator Friedrich Barbarossa'nın papa seçimine müdahalesi ve Kuzey İtalya'da hâkimiyetini arttırma çabası onu Papa III. Alexander ile karşı karşıya

getirmiştir. Bu mücadelede İtalya şehirleri de taraf olmuş; zamanla imparatoru destekleyen şehirler Ghibellino ismiyle anılırken, papayı destekleyen şehirler ise Guelfo ismiyle anılmaya başlamıştır.² Uzun süren bu çekişmede I. Friedrich ciddi bir başarı sağlayamamış, papa taraftarı olan İtalya şehirlerine karşı giriştiği savaşta yenilerek onların özerkliğini tanımak zorunda kalmıştır. Bu da imparatorluğun İtalya şehirleri üzerindeki hâkimiyetini zayıflatmıştır. Diğer yandan I. Friedrich'in Papa ile uzlaşmaya yanaşmaması ve onun elinden taç giymemesi Almanya'daki bazı soylu ve piskoposların imparatora olan desteğini önemli derecede düşürmüştür. Bunun neticesinde bu büyük çatışma 1177'de Venedik Anlaşması'nın imzalanmasıyla son bulmuştur. Yirmi sekiz maddelik anlaşmada İmparator I. Friedrich'in, Alexander'i Papa olarak; Papa III. Alexander'in de onu Roma İmparatoru olarak kabul etmiş olduğu ve en mühimi papanın Friedrich'e imparatorluk tacı giydirmesi gerektiği yer almıştır (Ülgen, 2018; Ağaoğulları-Köker, 1998: 171). Böylelikle bu anlaşmayla birlikte yine bir çatışmanın papa ve kilise lehine sonuçlandığı söylenebilir.

Makalenin konusunu oluşturan Kutsal Roma-Germen İmparatoru IV. Ludwig ve Papa XXII. Johannes'in mücadelesi alışılmış papa-imparator çatışmasının bir örneği olmakla birlikte, Geç Orta Çağ'ın değişen dini ve siyasi dinamiklerinin etkisiyle şekillenen farklı bir sürece sahiptir. Bu bağlamda her iki taraf için de bu çatışmanın sonuçları farklı olmuştur.

1314 yılında İmparator VII. Heinrich'in ölümüyle boş kalan imparatorluk tahtı için Bavyera Dükü Ludwig ve papanın desteklediği Avusturya Dükü Friedrich bir mücadeleye tutuşmuş, Friedrich'in 1322'de Mühlendorf savaşında yenilmesiyle Bavyera Dükü Ludwig papanın onayını beklemezsizin kendini imparator ilan etmiştir. Papa XXII. Johannes, Ludwig'in bu hareketine karşılık 1323 sonlarında Ludwig'e bir mektup yazarak imparatorlukta vazgeçmesini ve üç ay içinde huzuruna çıkıp hesap vermesini buyurmuş, bir cevap alamayınca da 23 Mart 1324 tarihinde Ludwig'i aforoz etmiş ve imparatorluğu ondan aldığını ilan etmiştir. Papanın bu katı tutumuna karşı Ludwig'in yanıtı çok sert olmuş, 22 Mayıs 1324'te yayımladığı *Sachsenheusen Temyizi* ile papayı dünyevi iktidarı gasp etmek ve dinsel sapkınlıkla suçlamıştır. Ardından imparatorluğunu silah gücüyle kabul ettirmek isteyen Ludwig İtalya'ya bir sefer düzenleyerek Roma'ya gelmiş ve mevcut papayı azlettiğini ilan ederek, yeni bir papa seçmiştir. 17 Ocak 1328 tarihinde Roma'da imparatorluk tacı giyen Ludwig, İtalya'da bir süre daha imparatorluk hâkimiyetini güçlendirmeye çalıştıktan sonra 1330 yılında Almanya'ya geri dönmüştür. İki güç arasındaki anlaşmazlıktan rahatsız

¹ Biri dünyasal, diğeri ruhani olan her iki kılıç da Kilise erkine aittir; ruhani kılıç Kilise tarafından, dünyasal kılıç ise Kilise için kullanılır; ruhani kılıcı rahip kullanır; dünyasal kılıç ise rahibin onayı ve izniyle kral ile şövalyeler tarafından kullanılır. Demek ki kılıç kılıcın altında bulunmalı ve dünyasal otorite ruhani otoriteye bağımlı olmalıdır. (Ağaoğulları-Köker, 1991: 11)

² Ghibellino ve Guelfo sözcükleri Kutsal Roma-Germen İmparatoru II. Friedrich (61.1250) zamanından itibaren kullanılmaya başlamıştır. Friedrich'in rakibi olan IV. Otto'nun aile ismi olan Welf zamanla Guelfo'ya dönüşürken, Hohenstaufenlerin şatosunun adı ve savaş narası olan Waiblingen kelimesi de Ghibellino'ya dönüşmüştür. Bu dönemde II. Friedrich yanlıları ve ona muhalif olanları tanımlayan bu ki kelime zamanla imparator papa çatışmalarının yoğunlaşmasıyla "kilise partisi" ve "imparatorluk partisi" yerine kullanılmaya başlanmıştır (Waley ve Dean, 2021:190).

olan ve bu konuda imparatoru haklı bulan Alman prens ve piskoposların desteğiyle 18 Mayıs 1338 tarihinde *Fidem catholicam* ve ardından 6 Ağustos 1338 tarihinde *Licet iuris* ilan edilmiştir. Özellikle *Licet iuris* ile Almaya'daki prens-piskopos seçmenlerin çoğunluğunun oyu ile imparator seçilen kişinin papalık tarafından onaylanmasına gerek olmadığını belirtmesiyle imparatorluğu papalıktan bağımsız kılma açısından önemli bir adım atılmıştır. Bu noktada Papa Johannes ve İmparator Ludwig'in çatışmasının alışıla geldiği gibi kilise lehine bir anlaşma ile son bulmaması; hem kilisenin güç kaybettiğini hem de İtalya şehirleri üzerindeki imparatorluk otoritesinin eskisi kadar güçlü olmadığını göstermiştir (Thomas, 1993; Ağaogulları-Köker, 1991: 45-46).

Konunun Kaynakları

Kaynaklar açısından İmparator IV. Ludwig döneminin oldukça zengin olduğu görülmektedir. Zira İmparatorluk resmi evrakları, papalık yazışmaları, şehir tarihçileri ve din adamlarının yazmış olduğu kronikler dönemle ilgili farklı konularda bilgi vermekle birlikte, Ludwig ve papa arasındaki mücadeleye de önemli ölçüde ışık tutmaktadır. Çeşitli arşiv ve kütüphanelerde dağınık halde bulunan birinci el kaynak hükmündeki bu belgelere ulaşma konusunda araştırmacılara en ciddi katkıyı Alman Tarihçi ve Frankfurt Şehir Kütüphanecisi Johann Friedrich Boehmer'in yapmış olduğu söylenebilir. Dağınık halde bulunan Alman kral ve imparatorlarına dair belgeleri toplayarak 19. yüzyılın ortasında bu belgeleri kronolojik olarak *Regesta Imperii* serisi içinde yayımlamıştır. Bu seri içinde 1314-47 yıllarına ait Ludwig dönemi belgelerini kronolojik olarak özetleyerek dönem araştırmacılarına önemli ölçüde yol göstermiştir (Boehmer, 1843). Bu konuda bir ön çalışma olarak kabul edilen *Regesta'yı Monumenta Germaniae Historica* izlemiş, anayasal düzenlemeler, yıllıklar, biyografiler, İmparator ve Papanın resmi yazışmaları ve döneme dair diğer birçok belge sınıflandırılarak yayımlanmış ve son zamanlarda bunlar dijital ortama taşınarak araştırmacılar için büyük bir kolaylık sağlanmıştır. Jacobus Schwalm ve Michael Menzel'in katkılarıyla *MGH-Constitutiones et aeta publica imperatorum et regum* bölümü altında derlenen belgeler İmparator Ludwig dönemiyle ilgili detaylı bilgiler vermektedir.³

Dolaylı yahut direkt olarak Ludwig dönemine dair bilgi veren kroniklerden; Ludwig'in Almanya'daki krallık mücadelesi, İtalya seferi, İtalya'daki siyasi faaliyetleri ve pek tabii Papa XXII. Johannes ile olan mücadelesi hakkında detaylı bilgiler alınabilmektedir. Ancak bu kaynaklara ihtiyatla yaklaşılması gerektiği açıktır; zira bunlar resmi rapor ve belgelerden farklı olarak yazarın kimliği, mesleği, konumu ve siyasi ilişkilerine bağlı olarak kişisel yargıların anlatıyı yönlendirdiği kaynaklardır. Bu kaynaklarla ilgili bir değerlendirme çalışması bulunan Menzel'in (1997) de belirttiği gibi:

“Tarih yazımı yazarına bağlı bir araçtır”. Bu bağlamda bu kronikler farklı bakış açılarının ürünleri olarak farklı Ludwig profilleri sunmakla birlikte, İmparator Papa mücadelesi konusunda yoğun bir tarafgirlik sergilemektedir. Dönemle ilgili pek çok kroniğe yine *MGH-Scriptores rerum Germanicarum, Nova series (SS rer. Germ. N.S.)* bölümünden ulaşılabilmektedir.⁴ Bu kroniklerden makalede faydalanılan bazıları aşağıda yer almaktadır.

Tholomeus von Lucca tarafından yazılmaya başlanan Beromünster ve sonrasında Konstanz piskoposluğunda papalığa bağlı olarak çalışan Heinrich von Diessenhofen'in (1300-1376) önemli katkılarda bulunduğu 1316-61 yılları arasını kapsayan *Historia ecclesiastica nova* isimli kronik önemli bir olay olarak İmparator IV. Ludwig ve Papa XXII. Johannes çatışmasına yer vermektedir. Diessenhofen, Ludwig'in muhalifi olan Habsburg Hanedanı ve Papa XXII. Johannes'le yakın münasebetinin muhtemel bir sonucu olarak bu çatışmada Ludwig'i haksız bularak ona “imparator” yerine “imparator özentisi” demeyi tercih etmektedir. (*Historia ecclesiastica nova*: 700). Strasburg Piskoposunun ve 1335-38 yılları arasında Avignon'da papanın hizmetinde çalışan Matthias von Neuenburg'in (1295-1364) 1245-1350 yıllarını kapsayan *Chronica Mathiae de Nuwenburg* olarak bilinen kroniği de bu çatışmada Heinrich kadar net bir şekilde Ludwig'in karşısında yer alması da, Ludwig'i “imparator” yerine “prens” olarak adlandırması bakımından benzer bir tutum sergilemektedir (*Chronica Mathiae de Nuwenburg*: 132).

Buna karşın din adamlarının yazdığı kroniklerin hepsinin bu çatışmada Papa Johannes'in tarafında olduğu söylenemez; zira yazarların tutumunu belirleyen mesleklerinden ziyade iki güçten hangisine daha yakın olduklarıdır. Lindau'daki bir Fransisken manastırına tabii olan Johann von Winterthur'un (1300-1348) katkıda bulunduğu 1198-1348 yılları arasını kapsayan *Iohannis Vitodurani Chronica* isimli kronik bu duruma güzel bir örnektir. Winterthur, bu çatışmada her iki tarafı da suçlu bularak uzlaşmaya varamayan bu güçlerin Hristiyan birliğine zarar verdiklerini net bir şekilde ifade etmektedir; özellikle de Fransisken tarikatının yoksulluk konusundaki hassasiyetine sahip olan yazar Papa'yı ve kilisenin içinde bulunduğu durumu eleştirmekten kaçınmamıştır. (*Iohannis Vitodurani Chronica*:226-229; Berthold, 1960: 317).

14. yüzyılda yazılmış olan ancak yazarı tespit edilemeyen Bavyera kronikleri Ludwig'in Bavyera'daki yaşamına odaklanmaktadır (*Chronicae Bavaricae Saeculu XIV*). Bunlardan üç tanesi özellikle öne çıkmaktadır. İlki; Fürstenfeld manastırındaki bir keşiş tarafından 1327/28'de yazılmış olduğu düşünülen 1273-1326 yıllarını kapsayan *Chronica de gestis Principum*, ikincisi yine Oberaltaich manastırındaki bir keşiş tarafından yazıldığı düşünülen

³ <https://www.dmg.de/const.htm>. (Erişim tarihi: 07.04.2022).

⁴ MGH SS rer. Germ. N. S. 9 (dmg.de) (Erişim tarihi: 07.04.2022).

1301-1371 yılları arasını kapsayan *Chronica de ducibus Bavariae* ve son olarak baştan sona kadar Ludwig'in hayatını anlatan ve kısa olmasına rağmen makalede de en çok faydalanılan *Chronica Ludovici Imperatoris quarti*'dir. Bavyeralı bir keşiş tarafından yazıldığı düşünülen bu Ludwig biyografisi onun Bavyera hakimiyeti, hanedan içi mücadelesi ve Alman krallığına yükseliş süreci hakkında detaylı bilgiler sunmakla birlikte belirgin bir vatanseverlik ve Ludwig'e yönelik abartılı bir tarafgirlik sergilemektedir (*Chronicae Bavaricae Saeculu XIV*: 119-138).

Ludwig dönemi kaynaklarının çoğu pek tabii Alman tarihçiler tarafından yazılmış olmasına rağmen Ludwig'in İtalya'ya seferi ve buradaki siyasi faaliyetlerinin detayları bakımından İtalyan tarihçilerinin kayıtlarına da bakılmalıdır. Bunlardan iki tanesi özellikle zikredilmeye değerdir. İlki Padualı Devlet Adamı ve Tarihçi Albertino Mussato (1261-1329)'nun *Ludovicus Bavarus* yani Bavyeralı Ludwig isimli kroniğidir ki; yazar tamamen Ludwig'in 1327-29 yılları arasındaki İtalya seferi sırasındaki faaliyetlerine ve pek tabii buradaki taç giyme törenine odaklanmıştır. Diğer Padualının –ki Padualı Marsiliusa'a ileriki bölümlerde daha detaylıca değinilecektir- aksine Mussato bu mücadelede açıkça Ludwig'in karşısında yer almakta ve ona ısrarla imparator demeyerek onun bu makamı haksız yere işgal ettiğini ifade etmektedir (Friedensburg, 1887: 31-32).

Floransalı Tarihçi Giovanni Villani de *Nuova Cronica* olarak bilinen on üç kitaplık kroniğinin onbirinci kitabının büyük bir kısmını Gibellino-Guelfo mücadelesi bağlamında Ludwig'in Roma seferine ayırmıştır. Bir Guelfo (Papa taraftarı) olarak Villanin'nin "Bavyeralı" olarak bahsettiği Ludwig'e yönelik eleştirel bir tutum içinde olması hiç de şaşırtıcı değildir:

Bu şekilde, Bavyeralı Ludwig, Roma halkı tarafından, Papanın ve Roma Kilisesi'nin utancı ve aşağılanmasıyla birlikte ve Kutsal Kilise'ye olan tüm saygıyı bir kenara bırakarak, Romalılardan imparatoru ve kralı olarak taç giydi. Ve bu Bavyera'nın kibrinin ne kadar büyük olduğunu bir düşünün; çünkü hiçbir eski ya da yeni kronikte, hiçbir Hristiyan imparatorun, önce ya da sonra kiliseye karşı çıksalar da, Papa'nın ya da onun temsilcilerinin dışında, kendisini taçlandırmasına izin verdiğini görmedim, bu yüzden bu Bavyera'nın yaptığı şey hayret vericiydi (Nuova Cronica: 1018; Friedensburg, 1887: 83).

Yazarın amacı ve tarafgirliği konusunda dikkatli olmakla birlikte hem Alman hem de İtalyan yazarların kroniklerindeki bilgilerden hareketle Ludwig'in hayatının neredeyse eksiksiz bir görünümüne ulaşmak mümkündür. Ayrıca Papa XXII. Johannes ve İmparator IV. Ludwig'in iktidar mücadelesine ışık tutması bakımından bu kaynaklar oldukça önemlidir.

Hem kronik hem de *Fidem catholicam* ve *Licet iuris* gibi makalenin konusu açısından hayati öneme sahip Latince orijinal belgelerin birçoğuna ilk paragrafta bahsedilen koleksiyonun çevirimiçi adresinden ulaşılmış olup, makale açısından önemli görülen kısımlar tercüme edilerek ve modern dillere yapılan mevcut çalışmalarla⁵ kontrol sağlanarak makalede kullanılmıştır.

IV. Ludwig'in Krallığa Yükselişi ve İlk Kriz

Ludwig'in papa ile ilişkisinde ilk kriz onun krallığa yükselişi ile ortaya çıkmıştır. Bilindiği gibi bu dünyevi güç ile dini güç arasında yaşanan ilk kriz olmadığı gibi son da olmamıştır; ancak Ludwig'in bu kriz karşısındaki tutumu ve Papa VII. Gregorius'tan itibaren imparatorluk üzerinde hâkimiyetini gittikçe arttıran papalığa karşı gösterdiği direnç onu ön plana çıkartmıştır. Alman seçmenlerinin oyuyla kral seçilen bir kişi olarak Ludwig krallığını ve imparatorluğunu papanın vassalı olmaktan kurtarmaya gayret etmiştir. Ludwig'in hemen öncesinde yani 14.yüzyılın başlarında Alman krallığı ve Roma İmparatorluğunda adı geçen kişilerin tecrübelerine bakıldığında Ludwig'in gayreti daha da netleşir. 1298'de Kral I.Albrecht, Alman prens-seçmenlerince Alman Kralı olarak seçilmesine rağmen beklendiği gibi dönemin papası VIII. Boniface tarafından Roma İmparatoru olarak onaylanmamıştır. Bu durumda papa; Almanya'da yapılan seçimi ve Aachen'deki taç giyme törenini sınırlı bir kraliyet gücü (*regnum Romanum*) için yeterli görürken, Roma İmparatorluğu için (*imperium Romanum*) kendi onayını şart koşmuş ve Albrecht'e onay vermeyerek onun gücünü krallıkla sınırlandırmıştır. Ludwig'in selefi olan Kutsal Roma-Germen İmparatoru VII. Heinrich ise kraliyet gücünün sınırlandırılmasına razı olmak yerine mücadeleyi seçmiştir. VII. Heinrich 1308'de Almanya'da kral seçilip Aachen'de taç giydikten sonra imparatorluk coğrafyasına hâkim olmak için İtalya üzerine sefere çıkarak önce İtalya kralı sonrasında da 1312'de Roma İmparatoru olabilmıştır. İmparatorluğu rıza yerine güç kullanarak elde eden Heinrich kısa süre sonra dönemin papası V.Clement'in imparatora karşı yayımladığı *Bull*lara (Papalık mührünü taşıyan fermanlar) muhatap olmuştur. Papa V. Clement tarafından 14-19 Mart 1314 tarihlerinde yayımlanan *Pastoralis Cura* ve *Romani principes* fermanları, Heinrich'i papaya sadakat yemini etmeye ve imparatorluk yetkisini terk etmeye çağırmıştır. VII. Heinrich'in ölümü üzerine yarım kalan bu mücadelede bayrağı devralan Ludwig papalığa karşı askeri güç kullanımını devam ettirmiş olup, dönemin papaları tarafından sık sık önüne sürülen bu fermanlara da dini ve resmi bildirimlerle cevap vermektan kaçınmamıştır (Moeller, 1914: 3-21).

Bavyera Dükü olan Ludwig, Wittelsbach hanedanından olmakla birlikte ataları sebebiyle hem Hohenstaufen ve Habsburg aileleriyle akrabaydı. Anlaşılan o ki; krallığa

⁵ Özellikle W. Friedensburg'un dönem kroniklerinin büyük bir kısmını Almancaya aktardığı *Quellen zur Geschichte Kaiser Ludwigs des Baiern* isimli çalışması ile O.Berthold'un dönemin resmi belgelerini Almancaya çevirdiği *Kaiser, Volk und Avignon* isimli eseri karşılaştırmaya açısından faydalı olmuştur.

ulaşma noktasında güçlü soybağı ve geniş toprak hâkimiyeti tek başına yeterli olmamış, Ludwig krallığın üzerine kurulmuş olduğu hassas dengeleri gözetmek durumunda kalmıştır. Yönetimdeki etkilerinin zayıflamasından korkan ve krallığı babadan oğla devredilen bir makam olmaktan çıkarmaya çalışan Alman seçmenler boşalan koltuğa ölen imparatorun oğlu Bohemya Kralı Johann'ı oturtmak yerine farklı kral adaylarını desteklemişlerdir. Özellikle de ölen imparator VII. Heinrich'in papa ile mücadelesinde papanın tarafını tutan Köln Başpiskoposu Kont Heinrich von Virneburg çok kesin bir şekilde kral olarak Habsburg hanedanından Avusturya Dükü Yakışıklı Friedrich'i desteklemiştir. Alman kralının kim olacağı konusundaki uzun tartışmalarda daha çok iki adayın ismi zikredilmeye başlamıştır. Branderburg Kontu Waldemar, Mainz Başpiskoposu Peter ve Trier Başpiskoposu Balduin'in başını çektiği bir grup Bavyeralı Ludwig'i (Ludwig der Baiern) desteklerken; Köln Başpiskoposu Heinrich ile Karintiya Dükü Heinrich'in başını çektiği diğer bir grup ise Yakışıklı Friedrich'i (Friedrich der Schöne) desteklemiştir. İlki 29 Eylül-6 Ekim 1313 tarihleri arasında ve ikincisi 2 Ocak 1314 tarihinde yapılan görüşmelerde seçmenlerin ortak bir adayda anlaşamamaları üzerine nihai kararı vermek ve kralı belirlemek üzere son kez 19 Ekim 1314 tarihinde Frankfurt'ta toplanılacağı duyurulmuştur. Ancak o gün geldiğinde tüm seçmenlerin orada bulunmamasına rağmen Avusturya Dükü Friedrich'in kral ilan edilmesi bazı itirazlara sebep olmuştur. Bir sonraki gün yani 20 Ekim 1314 tarihinde daha büyük bir seçmen grubunun da Ludwig'i Alman kralı ilan etmesiyle iki kral ortaya çıkmıştır (Thomas, 1993: 13, 43-55).

Günümüze ulaşan kayıtlara göre her iki grup da seçim sonuçlarını alışılmış olduğu gibi onaylanmak üzere papalık makamına bildirmiştir. 19 Ekim 1314 tarihli belgede isimleri Bohemya, Polonya Kralı ve Karintiya Dükü Heinrich; Ren Palatine Kontu ve Bavyera Dükü Rudolf; Saksonya Dükü, Engern, Vestfalya, Brehna ve Magdeburg Kontu Rudolf, olarak belirtilen seçmenler "Kutsal krallığın dizginlerini muhteşem bir şekilde yönetmeye, haklarını korumaya, toplumu yararlı bir şekilde yönlendirmeye ve geliştirmeye muktedir; ayrıca karakteri tüm dürüstlüğüyle şeffaf, açık, anlamlı, kibar ve yumuşak; topluluğun yönetimine yönelik diğer faaliyetlerde de son derece dikkatli bir kişi" olarak tanımladıkları Avusturya Dükü Friedrich'i ileride Roma'nın imparatoru olacak olan Roma Kralı olarak seçtiklerini belirterek, ardından "Bay Friedrich'i, şefkatli kollarınızla kucaklayın, kanonik⁶ olarak yaptığımız bu seçimi her zamanki lütufla kabul edin, onu meshedin, kutsayın ve kutsal imparatorluğun tacını en kutsal elleriniz tarafından uygun bir yerde ve uygun bir zamanda

ona lütufta bulunun" talebinde bulunmuşlardır (Weinrich, 1983: 255-259).

Aynı şekilde 23 Ekim 1314 tarihinde papalık makamına gönderilen diğer bir belge de isimleri Trierli Balduin ve Mainzli Peter, Bohemya ve Polonya Kralı Johann, Brandenburglu Waldemar ve Saksonya Dükü Johann olarak belirtilen seçmenler "gerçek bir Katolik, gerçek inanç ve ateşli bir gayretle dolu, tanrının kutsal kilisesinin ve onun hizmetkârlarının ve kutsal barışın dindar ve alçakgönüllü dostu (yaşamının ilk yıllarından bu yana tanık olduğu gibi), silahlarda yetenekli, yargılamada adil, konseyde ihtiyatlı, karakterinin tüm dürüstlüğü ile ünlü, nazik, konuşkan ve yumuşak başlı, kutsal kralların ve prenslerin yüce ve asil kanından doğan ve toplumu yönetmedeki tüm faaliyetlerinde son derece düşünceli olan bir adam" olarak tanımladıkları Bavyera Dükü Ludwig'i kral olarak seçtiklerini belirterek "Roma Kralı olarak seçtiğimiz bu adamı baba şefkatiyle kabul etmeniz, ona meshetme ve kutsama hizmetini yerine getirmeniz ve böylece kutsal krallığınızın taçlarını uygun bir yerde ve uygun bir zamanda ona sunmanız için yalvarıyoruz" diyerek sözlerini bitirmişlerdir (Weinrich, 1983: 259-265).

Papalık makamının bahşedeceği imparatorluk onayı beklenirken 25 Kasım 1314 tarihinde Ludwig Aachen'de, aynı tarihte Friedrich de Bonn'da Alman-Roma Kralı olarak taçlandırılmıştır.⁷ Ancak Papa V.Clement'in seçimlerden altı ay önce ölmesi ve kararnamelemlerin gönderildiği tarihte papalık makamının hala boş olması sebebiyle her iki kral da beklenen onayı alamamıştır. Bu durumda hem kralın hem de gelecekteki Roma İmparatoru'nun belirlenmesinde seçimin ve taç giyme töreninin sonuçsuz kalması tarafları sekiz yıl süren bir iç savaşa sürüklemiştir (Gillespie, 2016: 177).

1313 Kasım'ında Friedrich'i yenilgiye uğratmış olan Ludwig; 1315-16 yıllarında Speyer, Buchloe, Morgarten ve Esslingen'de gerçekleşen çatışmalarda üstünlüğünü korumuştur. 1316 Ağustos'unda neredeyse iki yıldır boş kalan papalık makamına Papa XXII. Johannes ismiyle Jacques Duese'un getirilmesi iyice kızışan çatışmayı sonlandırmak yerine körüklemiştir.⁸ Ludwig'in önemli destekçilerinden biri olan Mainz Başpiskoposu Peter'in 1320 Haziran'ındaki ölümüne kadar tarafsızlığını koruyan Papa XXII. Johannes, Mainz Başpiskoposu olarak Friedrich'i destekleyen Matthias von Buchegg'i atayarak Ludwig'in karşısında yer aldığını göstermiştir (Preger, 1886: 542). Ancak 28 Eylül 1322 tarihinde Mühlendorf'ta

⁶ Kanon,-nik (Lat. *Canonicus*): Bağlı olduğu kiliseye göre belirlenmiş olan kurallara uyan, görev ve sorumlulukları yerine getiren din adamı olmayan laik kişiler için kullanılan bir terimdir. Burada seçimi niteleyen kanonik ifadesi kanunun icra etmesi gereken önemli bir görev olarak anlaşılabilir. Aynı zamanda kanonik terimi doğru, güvenilir yahut sahih dinsel literatürü ifade etmede de kullanılmaktadır. (Dunford, 1908: 252-255).

⁷ *Chronica Ludovici Imperatoris quarti*'nin yazarına göre; Ludwig kralların alışılmış taç giyme mekanı olan Aachen'de Kutsal Bakire Meryem Katedrali'nde halkın "yaşasın kral" nidaları eşliğinde büyük bir coşkuyla tacını alırken, Friedrich adı hiç duyulmamış Bonn denilen şehirde kendi destekçileri tarafından açık bir alanda ve bir fiçi üzerinde taçlandırılarak kral ilan edilmiştir (*Chronicae Bavaricae Saeculo XIV*: 125-126).

⁸ Jacques Duese (Duéze) 1244 civarında Rhone'dan Atlantik'e uzanan ticaret yolu üzerindeki konumu sayesinde önemli bir şehir olan Fransa-Cahors'da doğmuştur. Ailesi ticaretle uğraşmasına rağmen o manevi bir yola girmiş, Montpellier'de eğitim gördükten sonra Frejus piskoposu olmuştur. 1316'da papa seçilmeden dört yıl önce Avignon Piskoposluğu'na terfi etmiştir. Ludwig'le olan çatışmasında onun Ludwig'e küçümseyici bir tavırla "Bavyeralı adam" diyerek hitap etmesine karşılık Ludwig'in de ona "Cahorslu adam" demesinin altında İsa'nın mülküne sahip olma hürsuna vurgunun yanı sıra Jacques'in tüccar köklerine de bir gönderme olduğu söylenebilir (Thomas, 1993: 138).

yapılan savaşta rakibi Friedrich'i yenilgiye uğratıp üç yıl boyunca kalacağı Trausnitz kalesine hapseden Ludwig tek başına kral olduğunu kanıtlamış ve dahası papalık devletlerine yakın bölgelerde görev ve rütbe atamalarında bulunarak, Kuzey İtalya'yı da içeren bir imparatorluk yetkisine sahip olduğunu iddia etmiştir.⁹

Bunun üzerine 8 Ekim 1323 tarihinde Avignon'da bulunan ve İtalya'daki hâkimiyeti konusunda endişelenen Papa XXI. Johannes, Ludwig'i hedef alan sözleriyle onun Apostolik makamın (papalık makamının) yargısına hesap vermeye çağırmıştır. Papa, Ludwig'in krallığının bile şüpheli olduğunu, zira seçmenlerin iki kral seçtiğini belirterek başladığı cümlelerini seçime dayalı krallığın imparatorluk hâkimiyetini sağlayamayacağını ve Apostolik makamın onayının beklemesi gerektiğini vurgulayarak sürdürmüştür. Devamındaki ifadeler Ludwig'in bu yetkiyi pervasızca kullanımının papayı ne kadar kızdırdığını açıkça göstermektedir:

O, Almanya'nın ve İtalya'nın bazı bölgelerinde hem din adamlarından hem de imparatorluğun laik vasallarından sadakat yemini talep etmeye ve onları kabul etmeye cesaret ediyor. Kendine göre Roma İmparatorluğu'nun saygınlık, onur ve gücüne sahip olduğunu düşündüğünden bir de büyük oğlunu Magdeburg Margrafı (Uç Beyi) olarak görevlendiriyor. Ayrıca sapkınlık suçundan yetkili yargıçlar tarafından yargılanmalarına rağmen, Galeazzo Viskonti'den ve Roma Kilisesi'ne isyan eden kişilerden hala uzaklaşmıyor. Bu isyancıları kiliseye karşı savunuyor ki bu da kilisenin hor görülmesine ve ruhunun mahvolmasına neden oluyor” (Berthold, 1960: 35-43).

Papa bu büyük hatadan dönmesi için Ludwig'e üç ay süre verdiğini, bu süre içinde imparatorluk yetkisinden tamamen uzak durmasını, aksi halde Apostolik makamın cezasıyla karşılaşacağı uyarısında bulunmuştur. Aynı şekilde Ludwig'e itaat eden din adamı yahut laik birey, topluluk ve şehirlerin de aynı akıbete uğrayacağını ekleyerek sözlerini noktalamıştır. Papa bu yazıyı Avignon Katedrali'nin duvarlarına astırarak da duyurmuştur. Papa XXII. Johannes'in bu açık uyarısı üzerine Ludwig savunma yapmak amacıyla 18 Aralık 1323 tarihinde Nürnberg'de ve 5 Ocak 1324 tarihinde Frankfurt'ta iki kez başvuruda bulunmuş, elçilerini Avignon'daki papaya göndererek papanın kendisi ile ilgili ceza konusundaki fikrini değiştirmeye çalışmıştır (Thomas, 1993: 159-163). Ludwig arbuluculuk yapması adına St. John şövalyelerinden Albert von Schwarzburg'u Avignon'a elçi olarak göndermiş, 7 Ocak 1324 tarihinde papa ile görüşen Albert yalnızca müzakere sürecinin iki ay daha uzatılmasını sağlayabilmiştir. Ludwig bu başvurularında papanın ondan beklediği imparatorluk yetkisini terk etmek yahut hakkındaki suçlamaları reddetmek yerine iddialara açıklık getirmeyi tercih etmiştir. Ludwig'in geri

adım atmaması, aksine eylemlerini haklı çıkarma çabası papa tarafından 23 Mart 1324 tarihinde aforoz edilmesine yol açmıştır (Pflugk-Harttung, 1900. 46-49; Schaper, 1888:1-2).

Sachsenhusana Temyizi

Papa XXII. Johannes'in kararını değiştirmek amacıyla yayımladığı iki temyiz yani itiraz başvurusunun umulan neticeyi vermemesi üzerine Ludwig çok daha detaylı ve sert bir üslupla kaleme alınmış yeni bir temyiz metni oluşturmuştur. 22 Mayıs 1324 tarihli ve *Sachsenhusana*¹⁰ olarak isimlendirilen bu metin Papa-imparatorluk çatışmasının temel argümanlarını göz önüne sermiş ve imparatorluğun seçime dayalı doğasını ciddi şekilde savunmuştur. Papanın onay verme yetkisine hiçbir şekilde yer vermeyen metin, aksine papanın bulunduğu makama aykırı davranışlarına odaklanarak yeni bir papaya işaret etmiştir (Moeller, 1914: 50-51).

Mevcut Papa XXII. Johannes'in tüm davranış ve sözleriyle Ludwig'in imparatorluğunu hedef aldığı, bu amaçla insanların ölmesine bile göz yumduğu örneklerle anlatılmıştır. Bu noktada seleflerine, kanonik kurallara ve hatta Katolik inanca aykırı davranan Papa XXII. Johannes'in selefi Silvester'in Kilisenin sahip olduğu her şeyi ona bahşeden İmparator Konstantin'e olan minnettarlığının aksine onun Ludwig'e karşı haksız bir tutum içine girdiği belirtilmiştir. Ludwig'e karşı sürdürülen yargılama sürecinin tamamen hukuka aykırı olduğu ve Papa XXII. Johannes'in dini kendi çıkarlarına alet ettiği üzerinde durulmuştur. Metindeki birkaç maddede Ludwig'in imparatorluğunu tanıyan Alman ve İtalyan vassalların Papa XXII. Johannes tarafından haksız yere mahkûm edilip, dinen sapkın ilan edildiğine ve bunun tam tersine Ludwig'e düşman olanların da başpiskoposluk ve piskoposluk gibi önemli görevlere atandığına yer verilmiştir. Bununla ilgili olan on beşinci maddede; Milano, Como Bergamo, Cremona, Vercelli, Novara, Pavia, Lodi, Mantua, Feltre, Alessandria, Tortona, Bibbiena gibi şehirler ile özellikle Milano Dükü Matteo ve oğlu Galeazzo Visconti, Verona ve Vicenza Dükü Cangrande I della Scala, Fransa'daki imparatorluk valisi Passarino Malacolsis ve Lucca Dükü Castruccio Castracani ve imparatora destek veren çeşitli kont, dük ve baronların pek çoğu Katolik inancına bağlı olmalarına rağmen haksız suçlamalarla sapkın ilan edilerek sahip oldukları pek çok haktan mahrum bırakılmış oldukları belirtilmiştir. Buna karşın on altı ve yirminci maddelerde imparatorluğun vassallarının imparatorluğa isyan etmesinin teşvik edildiği ve

⁹ Böylece Almanya'daki iç savaş Ludwig'in güçlerinin Avusturya'dan en az bin asilzadeyi katlettiği Mühlendorf Savaşında sona ermiş, üç yıllık esaretten sonra 1325 yılında yapılan Trausnitz Anlaşması ile Friedrich krallık hakkından feragat ederek Ludwig'in saltanatını destekleme sözü vermiştir (Gillespie, 2016: 177-178; Felten, 1900: 7-8).

¹⁰ Töton tarikatının Sachsenhausen'deki evinde toplanan bir komite tarafından hazırlanan metin Latince ifadeyle *Sachsenhusana* metni diye bilinmektedir. (*Sachsenhusana*: 722-754).

zaten düşman olanların da açıkça desteklendiği ifade edilmiştir (*Sachsenhusana*:728-731).

Sachsenhusana metninin en önemli maddeleri Ludwig'in seçime dayalı imparatorluk yetkisine rağmen papanın bunu haksız yere engellemesiyle ilgili açıklamalara ayrılmıştır. Özellikle on iki ve on üçüncü maddeler bunu net şekilde ortaya koymaktadır:

“(12) Aynı şekilde bizim yasamıza ve imparatorluğun tasdikli örf ve geleneklerine göre; daha sonra imparatorluğa terfi ettirilmek üzere Roma Kralı seçilen kişi, belirlenen günde ve belirlenen yerde yani Frankenfurt'da tüm seçmenlerce yahut seçmenlerin çoğunluğu tarafından hatta en az iki seçmen tarafından seçilmiş ise, gerçek bir uyum içinde seçilmiş sayılmalı, yönetebilmesi için uyrukları ve imparatorluk vassalları tarafından ona itaat edilmeli ve istediği zaman Aquisgrani'de [Aachen'de] kendisine taç sunulmalıdır. Ve eğer imparatorluğun herhangi bir vassal ve sadık adamı ona itaat etmeyecek olursa, bu fiili sebebiyle o imparatorluktan elinde bulundurduğu her şeyden mahrum bırakılmalıdır. Fakat bu kötü adam, Kutsal İmparatorluğu, imparatorluğun seçici liderlerini ve imparatorluğun tasdik edilmiş hak, gelenek ve özgürlüklerinin yıkılmasını hedefleyerek, seçimin üçte iki çoğunluk tarafından, tayin edilen günde ve Frankenfort'ta gerçekleşmesine rağmen yanlış bir şekilde seçimin anlaşmazlık içinde gerçekleştiğini ve bu nedenle imparatorluğu meşru şekilde yönetemeyeceğimizi ve sadakat yemini alamayacağımızı iddia ediyor. Bunun, her şeyiyle yanlış olduğu, yukarıda belirtilen tasdik edilmiş imparatorluk geleneğine ve gerçeğe tamamen aykırı olduğu açıktır. (13)...Ancak, kutsal imparatorluğun ve imparatorluğun seçici liderlerinin özgürlük ve haysiyetlerinin yok edilmesini amaçlayan ve yukarıda belirtilen hak ve gelenekleri ihlal ve kanunları altüst eden bu kötü niyetli kişi, doğru olmayan bir şekilde kral seçilmemize, meshedilmemize ve taçlandırılmamıza rağmen, imparatorluğun hala boş olduğunu, bu nedenle de hükmetme yetkisinin kendisine ait olduğunu iddia etmektedir. Bunun temel olarak yanlış olduğu ve gerçeğe tamamen aykırı olduğu açıktır. (*Sachsenhusana*: 726; Berthold, 1960: 51-55).

Genel olarak bakıldığında *Sachsenhusana* metni Papa XXII. Johannes'in bilmediği bir şey söylememiştir. Alman seçmenlerin çoğunluğu tarafından kral seçilen kişinin Aachen'de taç giymesiyle Roma İmparatoru yetkisini kazanacağını ifade eden 27.08.1263 tarihli Papa IV. Urbanus'a ait *Qui celum* fermanına atıf yapmıştır. Aynı zamanda metinde Papa XXII. Johannes'in yakinen tanıdığı ve görüşleri sebebiyle aforoz ettiği Jandunlu Jean ve Padova'lı Marsilius gibi papa muhaliflerinin papaya yönelik eleştirilerine yer vermiştir. İleride görüleceği gibi Papa-İmparator çatışmasında imparatorun tarafını tutan bu muhalifler söylemleriyle Ludwig'in mücadelesine ciddi bir katkı sağlamışlardır. *Sachsenhusana* metniyle birlikte Ludwig'in izlediği siyasette yeni bir dönem başlamıştır.

Bundan sonraki süreçte Ludwig yaklaşık altı yıl süren ve yeni bir papanın seçilmesiyle sonuçlanan radikal bir politikayı başlatmış ve İtalya seferine giden yol açılmıştır (Schaper, 1888: 2-3; Moeller, 1914: 50-53).

Ludwig'in İtalya Seferi ve İmparatorluğa Yükselişi

Ludwig'in seferi öncesinde İtalya, papalığın siyasi özgürlüğü ve buradaki hâkimiyeti konusunda devam eden bir mücadeleye sahne olmuştur. Papa VII. Gregorius ve III. Innocentius dönemlerinde büyük oranda muhafaza edilen siyasi özgürlük, Papa VIII. Boniface'nin küçük düşürülmesi ve papalık ikametgâhının Fransa kralının baskısıyla 1309'da Avignon'a taşınmak zorunda bırakılmasıyla zarar görmüştür (Serdar, 2021: 228). “Papalığın Babil sürgünü” olarak isimlendirilen ve 1378 yılında papalık merkezinin tekrar Roma'ya taşınmasıyla biten bu dönem papalık üzerinde travmatik bir etki yaratmıştır (Çoban, 2009: 120-121). Diğer yandan imparatorluğun İtalya şehirleri üzerinde hâkimiyetini arttırmaya çalışması şehir devletleri ile imparatorluk güçlerini karşı karşıya getirmiştir. I.Friedrich Barbarossa'nın İtalya şehirleriyle olan mücadelesi neticesinde elde ettiği Regalyan hakların¹¹ Venedik, Verona ve Padua ittifakıyla oluşan Lombard liginin direnişi neticesinde kaybedişini, 1183 yılında iki taraf arasında yapılan Constance Anlaşmasıyla bu şehirlere verilen yerel yönetim otonomisinin zamanla tüm İtalyan şehirlerine tanınması izlemiştir. 13. yüzyılın ortalarında İmparator II. Friedrich'in Lombard ligine karşı mücadelesinde başarısız olması da imparatorluğu şehirler üzerindeki taleplerinden vazgeçerek şehir sınırları içinde yönetim hakkının şehirlere ait olduğunu kabule zorlamıştır (Tuncer, 2018: 3-6). IV. Ludwig'in hemen öncesinde VII. Heinrich'in papalığa karşı mücadelesini İtalya sınırları içinde sürdürmesi Papa V.Clement'in Roma'dan Avignon'a kaçmasına neden olurken, İtalya şehirlerinin bir kısmının da VII. Heinrich'in tarafına geçerek Ghibellino partisini desteklemesini sağlamıştır. İtalya üzerindeki -özellikle de papalık devletleri üzerindeki-hakimiyetini yitirmek istemeyen Avignon papaları imparatorlar ve İtalya şehir devletleri arasındaki mücadeleye çeşitli araçlar yoluyla dâhil olmaya çalışmış ve imparatorluğun İtalya üzerindeki hakimiyetine karşı çıkan Guelfonun destekçisi olmuştur (Waley ve Dean, 2021:190-195).

Papa XXII. Johannes 31 Mart 1317 tarihinde yayımladığı *Si Fratrum* fermanı ile kendini VII. Heinrich'ten boşalan imparatorluk makamının sahibi ilan ederek, Almanya'da kral seçilen Ludwig'in Roma İmparatoru sıfatıyla İtalya'ya hakim olmasının önüne geçmeye çalışmıştır. Papa XXII. Johannes bunu, dünyevi makamın boş ve laik yargıcın olmadığı durumlarda dünyevi meselelerde papaya yargı yetkisi tanıyan Papa III. Innocent'in *Licet ex suceupto* (1208) isimli kararnamesine dayanarak ve bu

¹¹ İmparatorun Regalyan hakları arasında suyuolları ve şehir kaplılarından harç toplanması, para basılması, tuz vergisinin toplanması ve şehir yöneticisi atanması sayılabilir (Tuncer, 2018: 4).

kararnamedeki yetkiyi tüm durumlar için geçerli kılarak yapmıştır (Preger, 1886: 512).

Bu amaçla papa Lombardiya ve Toskana'ya papalık temsilcisi olarak Guelfo partisinin en güçlü ismi Napolili Robert'i atamış ve İtalya'da Ludwig tarafından görevlendirilen kişileri aforoz tehdidiyle görev bırakmaya çağırmıştır. Bu çağrıya kulak asmayan Ghibellino partisinin önde gelen isimleri Milano Dükü Matteo I Visconti, Verona ve Vicenza şehirlerinin yöneticisi Cangrande I della Scala ve Modena Lordu Rinaldo (Passerino) dei Bonacolsi'nin 6 Nisan 1318 tarihinde aforoz edilmesi İtalya'da devam eden Guelfo-Ghibellino mücadelesini daha da alevlendirmiştir.¹² 23 Eylül 1325 tarihinde Lucca Dükü Castruccio Castracani müttefiki Bonacolsi, Visconti ve Cangrande I della Scala'nın desteğiyle Floransalı Guelfo birliklerini Altopascio savaşında yenilgiye uğratmıştır. Aynı yılın kasım ayında Guelfo destekçisi Bologna ile Ghibellino destekçisi Modena şehrinin savaşı da Ghibellino galibiyetiyle sonuçlanmıştır. Ancak ilerleyen çatışmalarda Ghibellinolar başarılarını sürdürmemişlerdir (Berg, 1987: 142).

Ludwig'in 1327 yılında başladığı İtalya seferi hemen hemen tüm kaynakların üzerinde anlaştığı gibi Ghibellino'nun yardım talebi üzerine gerçekleşmiştir. Ancak Ludwig için bu sefer papanın gücünü kırmak ve temayül gereği Roma'da imparatorluk tacını takmak adına artık bir zorunluluk haline gelmiştir.

1327 yılının Ocak ayında İtalya'ya adım atan Ludwig öncelikle Trento'da Cangrande I della Scala, Passerino Bonacolsi ve Matteo'nun oğlu Galeazzo Visconti gibi Ghibellino liderleriyle, Padova'lı Marsilius ile Jandunlu Jean gibi bazı Fransiskan ruhanilerle görüşmüş ve Bergamo üzerinden Mayıs'ta varacağı Milano'ya yürümüştür. Ludwig'in İtalya'ya yürüyüşünden endişelenen Papa XXII. Johannes 3 Nisan 1327 tarihinde son bir kez daha Ludwig'in Roma imparatoru olmak bir yana Bavyera Dükü bile olmadığını ilan ederek 6 ay içinde papalık mahkemesi huzurunda yargılanması gerektiğini duyurmuştur. Ancak papanın çabası işe yaramamış ve Ludwig İtalya içlerine doğru ilerlemeye devam etmiştir. Milano'da Lombardiyalı müttefikleriyle buluşan Ludwig, 31 Mayıs 1327 tarihinde (Pentacost Pazarı) Saint Ambrogio Bazilikasında "İtalya kralı" ilan edilerek taç giymiştir. Pisa ve ardından Lucca'ya ulaşan Ludwig, Castruccio Castracani'yi Lucca Dükü olarak onayladıktan sonra birlikte Viterbo'ya geçmiştir. Tarihler 7 Ocak 1328'i gösterdiğinde Ludwig, çoğunluğunu Ghibellino güçlerinden oluşan 4000 atlı ve görkemli

piyade birliği ile Roma'ya giriş yapmıştır (Berg, 1987: 142-168).

Ludwig'in Roma'daki taç giyme törenine dair resmi bir kayıt olmamakla birlikte Floransalı Tarihçi Giovanni Villani'nin kroniği bu törenle ilgili detaylı bilgiler sunmaktadır. Buna göre; Ludwig bir süre konakladığı Santa Maria Maggiore'den Roma halkının temsilcilerinden oluşan elli iki kişiyle birlikte taç giyme töreninin yapılacağı St.Peter'e gelmiştir. Villanin bu anı şöyle anlatmıştır: "Bavyeralı, papanın ve kardinallerin yokluğunda, bölücülerin ve sürgünlerin temsilcisi olan Venedik Piskoposu ve Ellera Piskoposunun kendisini imparator olarak taçlandırmasına izin verdi; eşi de aynı şekilde imparatoriçe olarak taçlandırıldı." (*Nuova Cronica*: 1017).

17 Ocak 1328 tarihinde Ludwig ve eşi St. Peter meydanında kardinaller yerine Venedik (Castello) ve Aleria piskoposları tarafından kutsanmış, şehirden kaçan Kont Palatine yerine Castruccio Castracane tarafından kutsal yağ (Chrysam) ile yağlanmış ve son olarak papa yerine Sciarra Colonna tarafından imparatorluk tacı ile taçlandırılmıştır. İmparator olarak taçlandırılmasının ardından Kutsal Roma-Germen İmparatoru IV. Ludwig 18 Nisan 1328 tarihinde bugün metni elimizde bulunmayan üç kararname yayımlamış ve Papa XXII. Johannes'i görevinden azletmiştir (Müller, 1879: 178-192).

Villani'nin "çıkarılan bu yasalar Bavyeralı ve onun sapkın danışmanları tarafından iyice düşünülmüştü; çünkü onlarla birazdan göreceğimiz gibi Papa Johannes'e ve meşru kiliseye karşı haksız ve utanç verici bir karar almak amaçlanıyordu" şeklinde ifade ettiği haksız ve utanç verici karar; Ludwig'in danışmanlarının Papa XXII. Johannes'i "imparatorun olanı imparatora, tanrının olanı tanrıya verin", "İsa şöyle der: krallığım bu dünyadan değil. Ve yine: krallığım burada değil" şeklindeki İncil metinlerine aykırı olarak dünyevi alana hakim olmaya çalışması sebebiyle sapkınlıkla suçlu bulmuş olmalarıydı. Villani bu kararın Roma'daki bilginlerce dehşetle karşılandığını belirtirken, saf fikirli kişilerin bunu büyük bir neşeye kutladığını yazmıştır. (*Nuova Cronica*: 1031, 1035; Friedensburg, 1887: 92-97). Roma halkının bu kararı sevinçle karşılamasının altında yıllardır Avignon'da bulunan papalık makamının Roma'da seçilecek yeni bir papa ile birlikte yeniden buraya taşınacak olması olabilir. Zira Ludwig 12 Mayıs 1328 tarihinde azlettiği Johannes yerine yeni papa olarak (anti-papa) bir Fransiskan olan Petrus Rainalucci von Korbara'yı Papa V. Nikolaus adıyla atamıştır. Her ne kadar bu papa da Romalı olmasa da bir müddet Roma'da ikamet etmiş; ancak Ludwig'in İtalya'dan

¹² Matteo ve Cangrande, kendilerinin Ludwig değil önceki imparator VII. Heinrich tarafından görevlendirildiklerini ve papanın fermanı dışında tutulmaları gerektiğini belirtmelerine rağmen aforoz edilmeleri üzerine papanın muhalifi Ludwig'in en önde gelen destekçileri haline gelmişlerdir (Preger, 1886: 505-510). John Arnold'un Vatikan arşivindeki sorgulama kayıtlarına dayanarak kaleme aldığı Milano Dükü Matteo I Visconti'nin Papa XXII. Johannes'e büyü yaptırma çabasını anlattığı "Bir Ortaçağ Hikâyesi" başlıklı yazısı; büyüye dair bir anlatıdan çok aslında arka plandaki siyasi mücadeleyi gözler önüne seren önemli bir kayıttır (Arnold, 2019: 17-25).

ayrılması ile Avignon'a gidip Papa XXII. Johannes'e boyun eğmiştir. Böylece XXII. Johannes'in papalığı devam etmiştir (Müller, 1879: 193.) Yeni Papanın Fransisken olmasında Ludwig'in en yakınında bulunan, Milano'ya imparatorluk papazı olarak atanan ve Papa XXII. Johannes'e yönelik suçlamaların teolojik zeminini hazırlayan Fransisken Padova'lı Marsilius'un etkisi olduğu anlaşılmaktadır (Laffan, 1930: 144-146).

1328 ila 1330 yılları arasında Ludwig İtalya'da özellikle Guelfoların etkili olduğu şehirlere saldırıda bulunmuştur. Haziran ayında Papa XXII. Johannes'in himayesi ve Guelfoların en güçlü müttefiki olan Napoli Kralı Robert'a karşı çıkmış, ancak kayda değer bir başarı elde edememiştir. 1328 Eylülünde Floransa'yı ardından Toskana ve Milano'yu kuşatmış ancak uzun süreli hâkimiyet kuramamıştır. 1329 yılının son aylarını Pavia'da geçiren Ludwig, Bologna ve Lombardiya'da imparatorluğu hâkim kılma imkânı bulamayınca 1330 yılının Şubat ayında Almanya'ya geri dönmüştür. Ludwig İtalya seferiyle kısa süreli başarılar elde etmesine rağmen İtalya'da imparatorluk otoritesini hâkim kılma konusunda uzun vadede başarılı olamamıştır (Berg, 1987: 176-196).

Anayasal Düzenlemeler: Fidem Catholicam ve Licet Iuris (Katolik İnancı ve Haklar)

Kutsal Roma-Germen İmparatoru IV. Ludwig'in İtalya seferi, imparatorluğunun Papa XII. Johannes tarafından tanınmasını sağlamadığı gibi; 1330-1338 yılları arasında elçileri ile papalık makamı arasındaki görüşmeler de olumlu netice vermemiştir.¹³ Bu durumda Ludwig, papayı imparatorluğunu onaylaması için ikna etmek yerine zaten hali hazırda sahip olduğu makamı teorik olarak temellendirme yoluna gitmiştir. Alışılmışın dışında Roma'da papanın elinden değil Roma halkının elinden imparatorluk tacını almış olan Ludwig bu gerçeği merkeze alarak, imparatorluk yetkisini papa onayına değil, halkın seçimine bağlayan yeni yasalar çıkartmıştır. Bu yasa çalışmalarında Ludwig'in en büyük destekçileri Almanya'daki bölgesel yöneticiler ve piskoposlardan çok papanın en önemli muhaliflerinden Ockhamlı William, Jandunlu Jean ve Padova'lı Marsilius olmuştur (Preger, 1877: 3-11). Papa XXII. Johannes ile teolojik bir çatışma içerisinde olan Fransisken tarikatının bu önde gelen isimleri beklediği gibi papanın rakibi Ludwig'in yanında yer almışlardır. Ockhamlı William "Papanın Hataları" adlı yazısında Papa XXII. Johannes'i yetmiş hatayla, simonluk (geçici ve dünyevi şeyler karşılığında dini ve manevi şeyleri satma yahut satın alma), özel mülkiyet ve zenginliğe düşkünlük gibi yedi sapkınlıkla suçlamıştır. Papalığın mutlak gücüne karşı çıkan William, bunun hem İncil'e aykırı olduğunu hem de kraldan köylüye kadar tüm insanları papanın kölesi haline getiren bir tiranlığa yol açacağını belirtmiştir. Kutsal Kitap'tan İsa Mesih'in

dünyevi otoriteye itaati tavsiye eden örnekler getiren William, papalığın iktidarı ele geçirme çabasını dine aykırı bulmuş, papanın dünyevi konularda imparator yahut kraldan üstün olduğu fikrine temelden karşı çıkmıştır. Bu fikirleri sebebiyle Ockhamlı William Papa XXII. Johannes tarafından aforoz edilirken, dünyevi iktidarın yani imparatorun meşruiyeti için papaya bağlı olmadığını ısrarla savunması sayesinde Kutsal Roma-Germen İmparatoru IV. Ludwig'in korumasını hak etmiştir. Ockhamlı William, Michael von Caesena ve Bonagratia von Bergamo benzer düşünceleri sebebiyle Avignon'dan kaçarak Ludwig'in İtalya seferi sırasında ona katılmışlardır. Sefer sonrasında Padova'lı Marsilius gibi William da imparatorun yanına yani Almanya'ya yerleşerek, hayatının son senelerini Almanya'da geçirmiştir (Gillespie, 2016: 178).

Padova'lı Marsilius 1320'lerin ortasında kaleme aldığı *Defensor Pacis* (Barış Savunucusu-1324) isimli eseriyle hem Papa XXII. Johannes'i dünyevi iktidara olan kişisel hırsları sebebiyle hem de kiliseyi içinde bulunduğu bozulma nedeniyle sert şekilde eleştirince aforoz edilmiş ve Bavyera'ya kaçarak Ludwig'in himayesine girmiştir. Marsilius'a göre, sivil toplum tanrısız bir müdahaleden ziyade doğal bir sürecin sonunda ve insanların işbirliği neticesinde meydana gelmiştir. Dünyevi bir oluşum olan toplumu ayakta tutan ve adaleti sağlayan yasaların kaynağı ise halktır. Halk tarafından yasa yapıcı olarak seçilen kişiler halkın temsilcileri olarak meşru otoriteyi meydana getirmişlerdir. Marsilius seçilmiş meşru otoriteyle monarşik krallığı kastetmekle birlikte kilisenin yasama hakkını reddetmiştir. Kilisenin *plenitudo Potestatis*¹⁴ argümanına da karşı çıkan Marsilius, diğer düşünürler gibi dini ve dünyevi alanı ve bu alanlara ait güçleri ayırmak yerine, Kilisenin ruhani gücünü sadece ikna, öğüt, dini öğretme ve günahların sonucunu insanlara bildirme ile sınırlandırarak birincinin iktidarını ikincisinin iktidarına tabi kılmıştır. Buna göre kilisenin aforoz ve bedensel ceza yetkisinin olmadığını savunan Marsilius, kilisenin yönetime bağlı bir dini kurum olduğunu ve sivil yasayı uygulayan prene –bu durumda Ludwig'e- boyun eğmek zorunda olduğunu belirtmiştir (Ağaoğulları-Köker, 1991: 44-67).

Bu söylemleriyle Marsilius, başta *Sachsenhusana* olmak üzere Ludwig tarafından çıkartılan yasalara güçlü teolojik argümanlar sağlamıştır. Marsilius ve papalığa muhalif din adamları 18 Mayıs 1338 tarihinde bir araya gelerek kaleme aldıkları *Fidem catholicam*'da¹⁵ bu fikirleri daha yüksek sesle dile getirmişler ve kısa süre sonra bunların imparator Ludwig tarafından yasalaşması sağlanmıştır. İmparatora destek veren din adamları *Fidem Catholicam* belgesiyle; imparatorluğun papalıktan bağımsız olduğunu Kutsal Kitap metinleri, yorumları, kutsal kanonlar ve papalık emirnameleri gibi kilisece kabul gören dini

¹³ Papa XXII. Johannes'in 1335 yılında ölmesiyle birlikte görüşmeler yeni Papa XII. Benediktus ile sürdürülmüştür; ancak olumlu bir sonuç alınamamıştır (Moeller, 1914: 86-95).

¹⁴ Latince *plenitudo Potestatis*; iki kılıç kuramıyla birlikte düşünüldüğünde, ruhani kılıcın dünyevi kılıca hakim olduğunu yani kralın (yahut imparatorun) papanın hükümlü altında olduğunu ifade eden bir kavramdır (Ağaoğulları-Köker, 1991: 13).

¹⁵ Belge "Katolik inancı" anlamına gelen *Fidem catholicam* ifadesiyle başladığından bu isimle anılmaktadır. (*Fidem catholicam*: 271-281).

literatürü kullanarak izah etmeye çalışmışlardır (Becker, 1970). Papa XXII. Johannes'in iddialarını sıralayıp bunlara detaylıca cevap veren belgeden birkaç bölüm şöyledir:

“İlk olarak, İmparatorluk gücü ve otoritesinin papadan geldiği ileri sürülerek bizim imparatorluk otorite, hak ve gücümüze karşı çıkılmakta ve yalnızca seçimle belirlenen Roma Kralı'nın hem dünyevi hem de dini konularda tam güce sahip olduğu söylenen papa tarafından meshedilmeden, kutsanmadan ve taçlandırılmadan gerçek bir imparator olarak adlandırılmayacağı ve imparatorluk gücü ve yetkisine sahip olmadığı ileri sürülmektedir.” (Fidem catholicam: 273; Berthold, 1960: 249).

Bu iddiaya cevaben öncelikle Kutsal Kitap'tan ve İsa Mesih'in yaşamından örnekler verilmiş, İsa Mesih'in dini ve dünyevi otoriteyi görevleri bakımından ayırdığı belirtilmiştir. Ardından *Glossa ordinaria*¹⁶dan: “bu güçler birbirinden ayrılır ve ikisi de diğerine bağlı değildir ve imparatorun gücü ya da imparatorluğu papadan değil, yalnızca tanrıdan” şeklinde ifadeye yer verilmiş ve bu görüş de *Decretum Gratiani*¹⁷ sekizinci bölümdeki: “Tanrı insan hakkını dünyanın imparatorları ve kralları aracılığıyla insan ırkına tahsis etmiştir” ifadesiyle desteklenmiştir. Belge dini literatürden birkaç açıklamaya daha yer verdikten sonra; imparatorun güç ve otoritesinin papadan değil, yalnızca tanrıdan kaynaklandığını, imparator olarak seçilen kişinin yalnızca seçim eyleminden dolayı Roma Kralı olduğunu, onun papanın meshetmesinden, kutsamasından ve taç giydirmesinden önce bile otoriteye, yargı yetkisine ve imparatorluk gücüne sahip olduğu ve papanın dünyevi konularda bu güce sahip olmadığını açıklayarak bitirilmiştir (Fidem catholicam: 274).

“İkinci olarak; kendisine Papa XXII. Johannes diyen kişi, imparatorluk tahtının boş olduğu zaman Roma kralını seçme hakkına sahip olanların, Alman prenslerin ve imparatorluk tebaasının hak ve özgürlüklerine geleneklere aykırı bir şekilde engel olarak seçim hakkını gasp eder. Ayrıca söz konusu yargılama sürecinden sonra yazdığı mektup ve fermanlarla tüm dünyaya İtalya'yı imparatorluktan ve Alman Krallığı'ndan ayırdığını, papanın yalnızca manevi alanda değil dünyevi meselelerde bile evrensel bir efendi olarak tüm dünyanın tüm krallık ve egemenliklerinin üzerinde tasarrufta bulunabileceğini söyler.” (Fidem catholicam: 274; Berthold, 1960: 253).

Belge bu iddiaya da yukarıdaki kanıtlar yoluyla cevap verdikten sonra, özellikle papanın seçmen haklarını gasp

etmek için yürüttüğü haksız yargılama sürecine odaklanmıştır. Buna göre Papa XXII. Johannes, Ludwig'e ve onun seçmenlerine yönelik yargılama sürecinde; davalıları yeterince bilgilendirmemiş, davalıların ifade vermeleri için güvenli bir ortam sunmamış ve her şeyden önemlisi *Decretum Gratiani*'nin ve kutsal kanonik yazıların belirttiği “hiç kimse kendi davasında yargıç olamaz” ilkesine aykırı olarak hem davacı hem de yargıç olmuştur. Bütün bunlar düşünüldüğünde belgede Papa XXII. Johannes'in kararlarının dinen geçersiz olduğunun altı çizilmiştir. Bu bağlamda imparatorluk sınırları içinde yaşayan kişilere, topluluklara yahut şehirlere aforoz edilmekten korkarak papalık söylemlerine uyulmaması çağrısında bulunulmuştur. (Fidem catholicam: 274-278). Din adamları heyeti tarafından kaleme alınan ve sonrasında Ludwig tarafından imparatorluk mührüyle resmîyet kazanan *Fidem catholicam* belgesi Frankfurt Katedrali'nin kapısına asılarak halka duyurulmuştur (Berthold, 1960: 253-271).

Ludwig'in imparatorluğunun yasalaşma sürecinde din adamlarının teolojik katkısının yanında, bölgesel yöneticilerin yani Alman seçmenlerin siyasi desteği de çok önemli olmuştur. Adeta İtalyan şehirlerine özenen Alman şehir yöneticileri ulusal bir duyarlılıkla bir araya gelmiş ve *Lucit iuris*'e ilham oluşturan metni meydana getirmişlerdir. Mainz Başpiskoposu Heinrich, Könlü Walram, Trierli Balduin, Kont Palatine Ruprecht, Saksonya Dükü Rudolf ve Brandenburg Uçbeyi Ludwig'den oluşan altı kişinin 16 Temmuz 1338 tarihinde Ren Nehri üzerindeki Rhens köyü yakınlarındaki Baumgarten'de buluşması üzerine “Kurverein von Rhens” kurulmuş ve imparatorluğun sadece seçime dayalı olduğu karara bağlanmıştır (Moeller, 1914: 122-130):

“Bir kimse, imparatorluğun seçmenleri tarafından veya bu prenslerin sayısal çoğunluğu tarafından Roma Kralı seçilir seçilmez, ihtilaf halinde bile olsa, imparatorluğun mal ve haklarının idaresi veya kral unvanını kabul etmek için Apostolik makamdan herhangi bir atama, tanıma, onay veya yetkiye ihtiyacı yoktur. Ayrıca; bu nedenle, seçilen kişinin mutlaka adı geçen makama başvurması gerekmez, çünkü imparatorluğun prens seçmenleri tarafından oybirliği veya oy çokluğuyla seçilenlerin kraliyet unvanını üstlenmeleri ve imparatorluğun mülkiyet ve haklarını yönetmeleri, insanın hafızasının ötesinde bir uygulama ve gelenek olmuştur. Ve bunu söz konusu Apostolik makamdan herhangi bir onay veya izin almadan yasal olarak ve geleneklere göre yapabilir...” (Laffan, 1930: 147-148; Weinrich, 1983: 287-291).

Seçmenlerin bu kararı üç hafta sonra 1 Ağustos 1338 tarihinde Frankfurt'ta toplanan imparatorluk meclisince *Licet iuris*¹⁸ adıyla kanunlaştırılmıştır:

¹⁶ Alman Walafrid Strabo (ö. 849), ardından Laonlu Anselm (d. 1117) tarafından oluşturulduğu düşünülen ve Orta Çağ'da yaygın olarak kullanılan Kutsal Kitap tefsiri (Gigot, 1909:588).

¹⁷ Derleyicisinin *Concordia discordantium canonum* olarak isimlendirdiği ama yaygın şekilde *Decretum Gratiani* olarak bilinen bu çalışma Bologna Üniversitesi'nde teoloji profesörü olan Camaldoles keşişi Gratian tarafından Roma Hukuku ve kilise babalarının yazılarından faydalanılarak çelişkili görünen kurallara açıklık getirmek için oluşturulan bir hukuk çalışmasıdır (Van Hove, 1908: 392).

¹⁸ Belgenin *Licet iuris* şeklinde isimlendirilmesi metnin bu kelimelerle başlaması sebebiyledir. (Licet iuris: 270-271).

“Her iki hukuk türünün kanıtları imparatorluk haysiyetinin ve otoritesinin doğrudan doğruya yalnızca Tanrı’dan geldiğini ve Tanrı’nın dünyanın imparatorları ve kralları aracılığıyla insan ırkına adalet ve hukuk bahsettiğini, yalnızca seçilecek olanların seçimi nedeniyle gerçek bir imparator haline gelen imparatorun başka hiçbir şeyin onaylamasına ve tanınmasına ihtiyaç duymadığını çünkü İsa Mesih’in “Tanrı’nın olan Tanrı’ya ve imparatorun olan Sezar’a verilmesini” emrettiği gibi, dünya meselelerinde hiç kimsenin ondan daha yüksek bir güce sahip olmadığını; aksine tüm ulusların onun emrinde olduğunu açıkça belirtmesine rağmen bazıları açgözlülüğün ve hırsın körlüğüne yenik düşerek bazıları da kutsal yazıları doğru anladıklarını iddia ederek doğru anlayış yolundan sapdılar. Şimdi kötü ve kınanabilir yorumlarla, iğrenç iddialarla, imparatorluk otoritesine, seçmenlerin, imparatorluğun diğer prenslerinin ve sadıklarının haklarına karşı meydan okudular; imparator olarak seçilen kişinin Papa veya Apostolik Makam tarafından önceden onaylanmadıkça, tanınmadıkça ve pekiştirilmedikçe gerçek imparatorların ve kralların seçime dayanmadığını yanlış ve aldatıcı bir şekilde iddia ettiler. Böyle korkunç iddialar ve zararlı doktrinlerle, kötü eski düşmanı yani ihtilafı, kavgaları ve isyanı kışkırtmak istiyorlar. Bu nedenle, böyle büyük bir felaketten kaçınmak için, seçmenlerin ve imparatorluğun diğer prenslerinin tavsiyesi ve onayı ile ilan ediyoruz ki: imparatorluk haysiyeti ve otoritesi doğrudan yalnızca Tanrı’dan gelir ve çok eski zamanlardan beri tanınan imparatorluğun yasa ve geleneklerine göre aşağıdakiler geçerlidir.

İmparatorluğun seçmenlerince oybirliği ya da oy çokluğuyla imparator ya da kral olarak seçilen kişi, yalnızca gerçek Kral ve Roma İmparatoru seçimi nedeniyle derhal bu şekilde kabul edilir ve tayin edilir. İmparatorluğun tüm tebaası ona itaat etmelidir; imparatorluğun mallarını ve haklarını yönetmek ve gerçek bir imparatorun yapması gereken diğer her şeyi yapmak için tam yetkiye sahiptir. Ve bunun için ne papa veya Apostolik makam ne de başka biri tarafından onay, yetki veya tanınma gerekmez. Sonsuza dek geçerli olacak bu yasayla karar veriyoruz ki; seçmenler tarafından oybirliğiyle ya da çoğunluk tarafından imparator olarak seçilen kişinin yalnızca seçime dayanarak herkes tarafından gerçek ve meşru imparator olarak kabul edilmeli ve muamele görmelidir. İmparatorluğun tüm tebaası ona itaat etmeli, imparatorluk idaresini ve yargı yetkisini ve imparatorluk otoritesinin tamamını elinde bulundurmalıdır. Herkes de onun sahip olduğu hâkimiyete ve bu tür yargı yetkisine itaat etmeli ve bu açıklamaya sıkı sıkıya bağlı kalmalıdır. Ama kim burada veya bunların bir kısmında beyan olunan, hükme bağlanan ve emredilen hususlara veya bunların bir kısmına karşı bir şey ileri sürer veya ifade etme hürriyetini kullanırsa, bu durumda, imparatorluktan aldığı tüm fişleri, bizim ya da seleflerimizin kendisine verdiği tüm lütufları, egemenlikleri, ayrıcalıkları ve özgürlükleri derhal geri alınacaktır. Ayrıca o vatana

ihnet suçunu işlemiş kabul edilecek ve vatan hainlerine uygulanan tüm cezalara tabi olacaktır.

Bu yasa, 6 Ağustos’ta, Rab’bin 1338 yılında, krallığımızın 23. yılında, ancak imparatorluğumuzun 11.yılında şehrimiz Franchvurt’ta hazırlanmış ve yayınlanmıştır.” (Licet iuris: 270-71; Laffan,1930:147-148; Weinrich,1983: 291-293).

Licet iuris metni, seçmenler tarafından kral seçilen kişinin aynı zamanda Roma İmparatoru olduğunu kabul etmesi bakımından önemlidir; zira bu kanuna göre artık papanın imparatora taç giydirmesine gerek kalmamıştır: “*ex sola electione est verus rex et imperator Romanorum censendus et nominandus*” yani “tek başına seçimle Romalıların gerçek bir kralı ve imparatoru olarak kabul edilecek ve aday gösterilecektir.” Burada “*coronatus et extunc imperator vocatus*” denilerek imparatorluk taç giyme törenine kadar olan zamanda kralların henüz imparator olmadığı eklenmiştir. Devamında: “*imperiale dignitatem et potestatem immediate a solo deo ab initio processiss*” yani “İmparatorluk haysiyeti ve gücü, başlangıçtan itibaren doğrudan yalnızca tanrıdan gelir” denilerek tanrı ile imparator arasında papanın aracı rolü kesin olarak reddedilmiş ve seçimle gelen kralın imparatorluğunu bizzat tanrıdan aldığı kabul edilmiştir (Zeumer, 1905:103).

Bu haliyle *licet iuris* alışılmışın dışında bir karar vererek Ludwig’in papalık makamıyla olan mücadelesinde yeni bir dönüm noktası meydana getirmiştir. İhlali neticesinde ihanet suçuyla cezalandırılacağı ifade edilen bu kanun 1347’de Ludwig’in ölümü sonrası yeni Kutsal Roma-Germen İmparatoru IV. Karl tarafından çıkartılan *Goldene Bulle*’de (1356) de yerini almıştır. S. Krafzik’in yorumuyla, seçmenleri bir tür parlamenter hükümet haline getiren ve Roma-Germen İmparatorluğunu adeta bir anayasal monarşiye dönüştüren bu kanun papalık karşısında imparatorun elini oldukça güçlendirmiştir. Ancak *Licet iuris* imparatorluğun elini ne kadar güçlendirmiş olursa olsun, imparatorluğu papalık makamından tamamen ayırmayı başaramamış; papanın elinden imparatorluk tacı giyen son kişi ancak 200 yıl sonra 1530 yılında Kutsal Roma-Germen İmparatoru V.Karl olmuştur. (Krafzik, 2011: 8-10)

SONUÇ

Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu’nun başlangıcından itibaren din adamlarının atanması ve imparatorun papa tarafından onaylanması konularında baş gösteren hâkimiyet çatışması Ludwig döneminde de tüm sertliğiyle devam etmiştir. Kiliseyi imparatora boyun eğen bir kurum haline getirmeye çalışan imparatorlara karşın papalar tanrısal yetki iddiasıyla imparatorları kiliseye tabi kılmaya çalışmıştır. Kutsal Roma-Germen İmparatoru IV. Ludwig’de olduğu gibi imparatorlar bunu sıklıkla anti-papa seçimi ve askeri güçle sağlamaya çalışırken, Papa

XXII. Johannes'de olduğu gibi papalar da buna dini söylem ve aforoz silahıyla karşı koymaya çalışmıştır.

Yalnızca dini ve dünyevi gücün hâkimiyet mücadelesi olarak görülemeyecek olan bu çatışmada bazı dini güçler imparatorun tarafında yer alırken, bazı siyasi güçler de papayı desteklemiştir. Papaya muhalif olan din adamları, İtalyan ve Alman şehir idarecileri hatta Fransa krallığı bile Papa XXII. Johannes ile Kutsal Roma-Germen İmparatoru IV. Ludwig' in mücadelesinde taraf olmuşlardır. Papalık makamının Avignon'a taşınması, papa ve imparatorun fiili çatışma alanı olan İtalya'daki şehir devletlerinin her iki güce karşı bağımsızlık mücadelesine girişmesi ve imparatoru destekleyen Alman seçmenlerin ulusal çıkarlarını ön planda tutması gibi sürekli değişen dinamikler her iki gücün sabit bir kitleyi arkasında tutamamasına ve net bir sonuca ulaşılamamasına neden olmuştur.

Tüm bunların neticesinde Ludwig bu çatışmayı imparatorluk lehine sonuçlandırarak önemli adımlar atmıştır. Öncelikle papanın onayı şart koşan hükmüne ve aforoz tehdidinde *Sachsenhusana* temyiziyle karşılık vermiş; ardından da çıkardığı *Licet iuris* yasasıyla papanın rolünü tamamen yok saymıştır. Ludwig, *Licet iuris* ile imparator olmanın tek şartının seçmenler tarafından kral seçilmek olduğunu yasalaştırarak, papalık makamının şimdiye kadar imparatorlara dayattığı papanın onayı şartını kaldırmış ve papa-imparator çatışmasında yeni bir evre başlatmıştır.

KAYNAKÇA

Orta Çağ Kaynakları:

Chronicae Bavaricae Saeculu XIV, Monumenta Germaniae Historica Scriptores rerum Germanicarum, in usum scholarum seperatim editi, Herausgegeben von Georg Leidinger, Hahnsche Buchhandlung, Hannover und Leipzig, 1918. MGH SS rer. Germ. 19 (dmgh.de) (Erişim Tarihi: 19.05.2022).

Chronica Mathiae de Nuwenburg, Monumenta Germaniae Historica Scriptores rerum Germanicarum, Nova series, Tomus IV., Herausgegeben von Adolf Hofmeister, Weidmannsche Buchhandlung, Berlin, 1924-40. MGH SS rer. Germ. N. S. 4 (dmgh.de) (Erişim Tarihi: 19.05.2022).

Fidem catholicam, Monumenta Germaniae historica Constitutiones et acta publica imperatorum et regum. Dokumente Zur Geschichte Des Deutschen Reiches Und Seiner Verfassung (1336-1339): Bearbeitet Von Michael Menzel: 7.1, Harrassowitz Verlag-Wiesbaden 2013, 271-281. MGH Const. 7,1 (dmgh.de) (Erişim Tarihi: 19.05.2022).

Giovanni Villani, *Nuova Cronica*, ed. G. Porta, Fondazione Pietro Bembo/Guanda, Parma, 1991.

Heinrich von Diessenhofen, *Historia ecclesiastica nova*, Tholomeus von Lucca *Historia ecclesiastica nova*, Nebst Fortsetzungen bis 1329, Herausgegeben von Ottovio, Hahnsche Buchhandlung, Hannover, 2009, 689-701. MGH SS 39 (dmgh.de) (Erişim Tarihi: 19.05.2022).

Johannis Vitodurani Chronica, Monumenta Germaniae Historica Scriptores rerum Germanicarum, Nova series, Tomus III, Herausgegeben von Friedrich Baethgen, Weidmannsche Buchhandlung, Berlin, 1924. MGH SS rer. Germ. N. S. 3 (dmgh.de) (Erişim Tarihi: 19.05.2022).

Licet iuris, Monumenta Germaniae historica Constitutiones et acta publica imperatorum et regum. Dokumente Zur Geschichte Des Deutschen Reiches Und Seiner Verfassung (1336-1339): Bearbeitet Von Michael Menzel: 7.1, Harrassowitz Verlag-Wiesbaden 2013, 270-271. MGH Const. 7,1 (dmgh.de) (Erişim Tarihi: 19.05.2022).

Sachsenhusana, Monumenta Germaniae historica Constitutiones et acta publica imperatorum et regum. Inde ab a. MCCCXIII Usque ad a.MCCCXXIV, Hannoverae: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1909-1913, 722-754. MGH Const. 5 (dmgh.de) (Erişim Tarihi: 19.05.2022).

Modern Kaynaklar:

Ağaoğulları, M.A.; Köker, L. (1991), *Tanrı Devletinden Kral-Devlete*, Ankara: İmge Kitabevi.

Ağaoğulları, M.A.; Köker, L. (1998), *İmparatorluktan Tanrı Devletine*, Ankara: İmge Kitabevi.

Arnold, J. H. (2019), *Ortaçağ Tarihi Nedir?*, (Çev. Kahraman Şakul), İstanbul: İslık Yayınları.

Becker, H.J. (1970), "Das Mandat 'Fidem catholicam' Ludwig des Bayern von 1338", *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, 26, 454-512.

Berg, M. (1987), *Der Italienzug Ludwigs des Bayern. Das Itinerar der Jahre 1327-1330, Quellen und Forschungen aus Italienischen Archiven und Bibliotheken*, 67, 142-197.

Berthold, O. (1960), *Kaiser Volk und Avignon Ausgewählte Quellen zur antikurialen Bewegung in Deutschland in der ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts*, Berlin: Rütten&Loening.

Boehmer, F. J. (1843), *Johannes Victoriensis und Andere Geschichtsquellen Deutschlands im Vierzehnten Jahrhundert*, Stuttgart: J. G. Cotta'scher Verlag.

Çoban, B.Z. (2009), *Geçmişten Günümüze Papalık*, İstanbul: İnsan Yayınları.

Dunford, D. (1908), "Canon", Charles G. Herbermann (Ed.), *The Catholic Encyclopedia*, New York: Robert Appleton Company, Vol. III, 252-255.

Durmaz, S. (2011), "Yüksek Ortaçağ'da Papa-İmparator Çatışması: Kılıç ile Âsâ'nın Savaşı", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1: 1, 93-120.

Felten, W. (1900), *Forschungen zur Geschichte Ludwigs des Bayern*, Neuss, Druck von L. Schwann.

Friedensburg, W. (1887), *Quellen zur Geschichte Kaiser Ludwig's des Baiern*, Vol. II, Leipzig: Verlag von Franz Duncker.

Gigot, E. F. (1909), "Glosses", Charles G. Herbermann (Ed.), *The Catholic Encyclopedia*, New York: Robert Appleton Company, Vol. VI, 586-588.

Gillespie, A. (2016), *The Causes of War: 1000 CE to 1400 CE*, Vol. II, Hart Publishing: Oregon, Oxford, Portland.

Krafzik, S. (2011), "Licet iuris – Gefecht um die Macht zwischen Kaiser und Papst", *Journal on European History of Law*, 2: 2, 6-10.

Laffan, R.G.D. (1930), *Select Documents Of European History 800-1492*, New York: Henry Holt And Company.

Menzel, M (1997), "Quellen zu Ludwig dem Bayern", *Zeitschrift für Bayerische Landesgeschichte (ZBLG)*, 60, 71-86.

Moeller, R. (1914), *Ludwig der Bayer und die Kurie im Kampf um das Reich*, Berlin: Emil Ebering.

Müller, K. (1879), *Der Kampf Ludwigs des Baiern mit der römischen Curie*. Ein Beitrag zur kirchlichen Geschichte des 14. Jahrhunderts, Vol. I, Tübingen: H.Laupp.

Pflugk-Harttung, J. (1900), *Der Johanniter- und der Deutsche Orden im Kampfe Ludwigs des Bayern mit der Kurie* Leipzig: Verlag von Duncker & Humblot.

Preger, W. (1886), "Die Politik des Papstes Johann XXII. In Bezug auf Italien und Deutschland", *Abhandlungen der Historischen Klasse der Königlich-Bayerischen Akademie der Wissenschaften*, 17: 3, 502-593.

Preger, W. (1877), "Der kirchenpolitische Kampf unter Ludwig dem Baiern und sein Einfluss auf die öffentliche Meinung in Deutschland", München: Verl. der Akademie 14:1, 1-70.

Schaper, M. (1888), *Die Sachsenhäuser Appellation von 1324*, Universität Greifswald, Inaugural -Dissertation zur Erlangung der Doctorwürde eingereicht von der Philosophischen Facultat, Berlin: Buchdr. von C. Rehm.

- Serdar, M. (2018), "Papa II. Urban'ın Papalığı Esnasındaki Siyasi ve Dini Meseleler Karşısındaki Tutumu", Ayşe Atıcı Arayancan (Ed.), Orta Çağ'da Din ve Devlet, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, s. 201-224.
- Serdar, M. (2021), "Orta Çağ Avrupası'nda Papalık", Özlem Genç (Ed.), Orta Çağ Avrupa Tarihi, Niğde: Talebe Yayınları.
- Thomas, H. (1993), Ludwig der Bayer [1282-1347] Kaiser und Ketzer, Germany: Verlag Friedrich Pustet.
- Tuncer, A. (2018), "Yerel Yönetimlerin Kökeni Bağlamında İtalyan Şehir Devletlerinde Yönetim Ve Aktörler" Journal of Political Administrative and Local Studies, 1: 1, 1-18.
- Ülgen, P. (2018), "Orta Çağ'daki Kral-Papa Çatışmalarının Din ve Siyasete Etkisine Bir Örnek: III. Alexander ve Friedrich Barbarossa", Ayşe Atıcı Arayancan (Ed.), Orta Çağ'da Din ve Devlet, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, s. 279-304.
- Van Hove, A. (1908), "Corpus Juris Canonici", Charles G. Herbermann (Ed.), The Catholic Encyclopedia, New York: Robert Appleton Company, Vol. IV, 391-394.
- Waley, D.; Dean T. (2021), İtalyan Şehir Cumhuriyetleri, (Çev. Hamit Çalışkan), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Weinrich, L. (1983), Quellen zur Verfassungsgeschichte des Römisch-Deutschen Reiches im Spätmittelalter (1250 – 1500), Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Zeumer, K. (1905), "IV. Ludwigs des Bayern Königswahlgesetz 'Licet iuris' vom 6. August 1338", Neues Archiv der Gesellschaft für Ältere Deutsche Geschichtskunde, 30: 1, 85-112.

EXTENDED ABSTRACT

After the fall of the Western Roman Empire, Pope III. Leo's crowning the Germanic Charlemagne with the Roman Emperor crown in 800 made the emperor a power subject to the church beyond giving a political protector to the church. Thus, unlike the Eastern Roman Empire, which was completely under the control of the emperor, the church became the sole ruler of both the religious and the secular realm.

By the eleventh century, interventions began in the domination of the church in the worldly sphere, and the emperor and the pope often clashed. The most famous of these encounters is the struggle of the Holy Roman German Emperor Heinrich IV and Pope Gregorius VII, also known as the "crisis of appointment", which eventually ended with him "walking to Canossa", that is, Heinrich asking for forgiveness from Pope Gregorius in 1077. Although the conflict between the two powers was tried to be controlled for a while with the 1122 Worms Concordat, it broke out again during the reign of Emperor Friedrich Barbarossa and Pope Alexander III, and the two powers came face to face again. This time it was the Peace of Venice (1177) that brought the parties together.

The conflict of dominance, which emerged from the beginning of the Holy Roman German Empire on the appointment of the clergy and the approval of the emperor by the pope, continued with all its severity during the reign of Emperor Ludwig IV. Despite the emperors who tried to make the church an institution subservient to the emperor, the popes tried to subordinate the emperors to the church with the claim of divine authority. As in the case of the conflict of Emperor Ludwig and Pope Johannes, the emperors often tried to achieve this with military force, while the popes also tried to counteract this with religious rhetoric and the weapon of excommunication. The struggle of the Holy Roman German Emperor Ludwig IV and Pope Johannes XXII, which is the subject of the article, is a sample of the usual pope-emperor conflict, but has a different process shaped by the changing religious and political dynamics of the Late Middle Ages. In this context, the results of this conflict have been different for both sides.

In 1314, after the death of Emperor Heinrich VII, Duke Ludwig of Bavaria and Duke Friedrich of Austria, supported by the pope, fought for the vacant imperial throne, and then when Friedrich was defeated at the battle of Mühldorf in 1322, Duke Ludwig of Bavaria declared himself emperor without waiting for the approval of the pope. Pope Johannes XXII wrote a letter to Ludwig in response to Ludwig's act in late 1323, ordering him to give up the empire and appear before him and answer within three months, and when he did not receive an answer, he excommunicated Ludwig on March 23, 1324 and declared that he had taken the empire from him. Ludwig's response to this strict attitude of the pope was very harsh, and with the Sachsenhausen Appealation, published on May 22, 1324, he accused the pope of usurping worldly power and religious heresy. Then, Ludwig, who wanted to make his empire accepted by force of arms, organized an expedition to Italy and came to Rome and elected a new pope, declaring that he had dismissed the current pope. Ludwig was crowned emperor in Rome on January 17, 1328, and returned to Germany in 1330 after trying to strengthen imperial rule in Italy for a while longer. With the support of the German princes and bishops, who were disturbed by the disagreement between the two powers and found the emperor right in this regard, *Fidem catholicam* was declared on 18 May 1338 and then *Licet iuris* on 6 August 1338. An important step was taken in terms of making the empire independent from the papacy, especially with the *Licet iuris* stating that the majority of the prince-bishop electorate in Germany did not need to be approved by the papacy. At this point, the conflict between Emperor Ludwig and Pope Johannes did not result in an agreement in favor of the church as usual. At the same time, this conflict showed that both the church was losing power and the imperial authority over the Italian cities was not as strong as before. The article tried to deal with the power struggle of the Holy Roman German Emperor Ludwig IV and Pope Johannes XXII, who set a sample for the pope-emperor conflict in the middle ages, together with its causes and consequences, and tried to shed light on all aspects of this struggle in the light of the sources of the period and modern studies.